

บทที่ 5

แนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทนี้เป็นการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการรักษาคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- 5.1 การศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนชาวบ้านท่ากานต่อการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 5.2 การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 5.3 แนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนชาวบ้านท่ากานต่อการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นการศึกษาเพื่อรวบรวมความคิดเห็นจากภาคประชาชน ในชุมชนหมู่บ้านท่ากาน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งที่ตั้งเป็นชุมชนส่วนใหญ่อยู่ภายในบริเวณภายในตัวเมืองโบราณและโดยรอบ ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อจะได้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาประกอบในการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมในการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

การดำเนินการในส่วนนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งคือภาคประชาชนในชุมชนหมู่บ้านท่ากาน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะเป็นกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่คัดเลือกด้วยวิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบจงใจ (Purposive Sampling) จากประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการชุมชน ตลอดจนนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน ในประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมให้เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป ซึ่งผลของการสนทนากลุ่มครั้งนี้ สรุปได้ว่า

- (1) การที่จะจัดการอนุรักษ์และพัฒนาใด ๆ ที่เกี่ยวกับเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานนั้น ควรต้องให้ภาคประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ เพราะเป็นประชาชนที่อยู่ในพื้นที่กับโบราณสถาน มีส่วนได้ส่วนเสีย จะได้มีส่วนรับรู้และช่วยเหลือในการในการจัดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ป้องกันบุกรุกทำลาย และพัฒนาพื้นที่ร่วมกับทางราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ของชุมชนด้วย
- (2) ในการจัดการพัฒนาให้เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ภาคประชาชนในชุมชนมีความพร้อมและยินดีให้ความร่วมมือและมีข้อเสนอแนะในกิจกรรมที่ควรจะต้องดำเนินการดังนี้
  - (1.1) ควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์และโบราณสถานเวียงท่ากานให้เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
  - (1.2) ควรมีสื่อความรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการการเรียนรู้และท่องเที่ยวให้เหมาะสม อาทิ ป้ายบอกเส้นทาง การเข้าสู่เวียงท่ากานและโบราณสถานต่าง ๆ ศูนย์บริการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เอกสารและป้ายนำชม ตลอดจนที่จอดรถและห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น
- (3) นอกเหนือจากกรมศิลปากร ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโบราณสถานแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ อาทิ องค์กรบริหารส่วนตำบล สำนักงานงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

5.2 การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นกระบวนการของการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะมีขั้นตอนของการพิจารณา ตามลำดับ ดังนี้

- 1) จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ สรุปได้ว่าชุมชนมีสิทธิที่สามารถจะจัดการ บำรุงรักษา รวมทั้งอนุรักษ์หรือฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมแห่งนี้ได้ เพื่อประโยชน์ของชุมชน ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของกรมศิลปากร เพื่อการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าของโบราณสถานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ
- 2) การศึกษาในข้อ 5.1 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนต่อแนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานให้ป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งสรุปผลสำคัญๆของการสนทนากลุ่มครั้งนี้ คือ ประชาชนมีความเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวจะสอดคล้องกับศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนบ้านท่ากาน ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมามีชาวบ้านท่ากาน อำเภอสันป่าตองได้รักษาหวงแหนและภาคภูมิใจมรดกวัฒนธรรมแห่งนี้เป็นอย่างมาก ได้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปกป้องรักษาโบราณสถานเหล่านั้นมิให้ถูกทำลาย จนสามารถรักษาเมืองประวัติศาสตร์แห่งนี้ไว้ได้ จึงทำให้ได้รับโล่พระราชทานรางวัลอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่นในนามของ “กลุ่มประชาอาสาอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน” จากพระหัตถ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ในปีพุทธศักราช 2530 รวมทั้งแนวคิดดังกล่าวจะสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอไว้ในบทที่ 2

ดังนั้นในการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาเลือกแนวทางของการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานให้ป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงลงความเห็นที่จะเสนอแนวทางการจัดการดังนี้

- ก. แนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานให้ป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เกิดความยั่งยืน เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ควรใช้รูปแบบของการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ด้วยเหตุผลและหลักการที่ว่า ประชาชนในชุมชนบ้านท่ากาน

อยู่ร่วมกับโบราณสถาน เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด มีความผูกพัน เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีความรักหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมแห่งนี้บ้านโป่งแดงเป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรม ดังนั้นการดำเนินการใดๆที่เกี่ยวกับเวียงท่ากานและโบราณสถาน ประชาชนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและร่วมมือในการจัดการใด ๆ เพื่อการรักษาคุณค่าและพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ในขอบข่ายที่สามารถจะทำได้ตามกฎหมาย

- ข. แนวทางของการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมศิลปากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยความร่วมมือของภาคประชาชนในพื้นที่ ในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพของการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5.3 แนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในหัวข้อนี้เป็นการนำเสนอแนวทางของการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานมีประสิทธิภาพของการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- 5.3.1 การอนุรักษ์และพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมของโบราณสถาน ซึ่งควรเป็นงานในความรับผิดชอบตามกฎหมายของกรมศิลปากร เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้เวียงท่ากานและโบราณสถานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการให้ดำเนินการขุดค้นศึกษาแหล่งโบราณสถานในเขตเวียงท่ากานเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มปริมาณของสถานที่โบราณสถานมากขึ้น
- 5.3.2 การปรับปรุงเส้นทางเข้าสู่โบราณสถานในแต่ละแห่ง ตลอดจนสื่อเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ป้ายบอกเส้นทาง การเข้าสู่เวียงท่ากานและโบราณสถานต่างๆ เอกสารและป้ายนำชม ตลอดจนที่จอดรถและห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น องค์กรการบริหารส่วนตำบล ควรให้ความร่วมมือสนับสนุนดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้เวียงท่ากานและโบราณสถานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

5.3.3 การจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันบริเวณกลุ่มโบราณสถานกลางเวียง มีศูนย์บริการข้อมูลเป็นอาคารหลังเล็กๆ อยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากร แต่การทำหน้าที่บริการข้อมูลยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากขาดนิทรรศการที่เหมาะสม ขาดเอกสารและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน

เพื่อส่งเสริมให้เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรที่มีการปรับปรุงให้ศูนย์บริการข้อมูลดังกล่าวนี้ ได้ทำหน้าที่ที่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง โดยความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล กรมศิลปากร ตลอดจนภาคประชาชนในพื้นที่ หาวิธีการดำเนินการปรับปรุงและจัดการเพื่อให้ศูนย์บริการข้อมูลแห่งนี้ทำหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อไป

5.3.4 การดำเนินการในส่วนสนับสนุนของภาคประชาชนในชุมชนบ้านท่ากาน

เนื่องจากชุมชนบ้านท่ากานเป็นชุมชนที่มีศักยภาพและความเข้มแข็ง ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีชาวบ้านท่ากาน อาเภอสันป่าตองได้รื้อฟื้นและภาคภูมิใจมรดกวัฒนธรรมแห่งนี้เป็นอันมาก ได้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปกป้องรักษาโบราณสถานเหล่านั้นมิให้ถูกทำลาย จนสามารถรักษาเมืองประวัติศาสตร์แห่งนี้ไว้ได้ จึงทำให้ได้รับโล่พระราชทานรางวัลอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่นในนามของ “กลุ่มประชาอาสาอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน” จากพระหัตถ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปีพุทธศักราช 2530 นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีการจัดตั้งกลุ่ม อสมศ. หรืออาสาสมัครรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประชาชนผู้มีจิตอาสาทำหน้าที่ดูแลรักษา ทำความสะอาดกลาง และปกป้องรักษาโบราณสถานเวียงท่ากาน มาตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ซึ่งปัจจุบันนี้ กลุ่ม อสมศ. นี้ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่ในชุมชน

ดังนั้นกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนของภาคประชาชนในชุมชนบ้านท่ากาน จึงควรประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- (1) การสนับสนุนช่วยทำนุบำรุงและปกป้องรักษาภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมของโบราณสถานให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

(2) จัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์อาสาสมัครและเยาวชนมัคคุเทศก์อาสาสมัครนำชมแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ ในเขตเวียงท่ากาน ตามโอกาสที่เหมาะสม

5.3.5 กิจกรรมเสริมต่างๆ เพื่อสร้างความเคลื่อนไหวและเรียกความสนใจ ส่งเสริมให้เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น อาทิ การจัดงานประเพณีของท้องถิ่น การจัดตั้งร้านค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าของชุมชน เป็นต้น

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ควรเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนหน่วยงานในพื้นที่สนับสนุน

5.3.6 การประชาสัมพันธ์

การติดต่อสื่อสารในปัจจุบันมีความก้าวหน้ามากขึ้นกว่าแต่ก่อนไม่มีขีดจำกัดในเรื่องระยะทางหรือแม้แต่เรื่องเวลา จากความก้าวหน้าดังกล่าวส่งผลให้การแสวงหาความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารทำได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ เป็นการสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจและความสัมพันธ์ ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติที่ดีร่วมกัน การเร้าความสนใจ ด้วยเทคนิควิธีการสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์โดยรวมของประชาชนจะเป็นวิธีที่สะดวกและเข้าถึงได้เร็วที่สุด

ทั้งนี้ผู้ศึกษาเสนอแนวทางของการประชาสัมพันธ์เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ดังนี้

- 1) ในการประชาสัมพันธ์ควรสร้างเนื้อหาหรือจุดเด่นในการเลือกมาเป็นข้อมูลหลักของการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีความแตกต่างให้ต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ซึ่งเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดในการสร้างความแตกต่างให้แก่สินค้าและบริการ เช่น การนำเนื้อหาเกี่ยวกับการขุดค้นพบ ให้ดินเผาราชวงศ์หยวนที่พบที่เวียงท่ากาน รวมทั้งร่วมมือกับสำนักศิลปากรที่ 8 กรมศิลปากร ให้ช่วยเหลือสนับสนุนในด้านการจัดพิมพ์สื่อแผ่นพับและการให้ข้อมูลอบรมแก่บุคลากรในชุมชนรอบๆ เวียงท่ากาน
- 2) ควรประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารที่ง่ายต่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

- 3) ควรใช้อินเตอร์เน็ตเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ เพราะสามารถเผยแพร่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยง่าย โดยมีข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ภาพ และเสียง ได้อย่างชัดเจน ทำให้กระตุ้นการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย
- 4) ควรเปิดโอกาสให้มีการเข้ามาดูงานของกลุ่มข้าราชการ และกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ทำให้เกิดการสื่อสารภายในกลุ่มที่เกิดจากสื่อบุคคลไปยังกลุ่มเป้าหมายภายนอกได้

นอกจากนี้ในการประชาสัมพันธ์เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวทั่วไปได้รู้จักในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมีแนวทางการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ สื่อทางนิตยสาร รวมถึงป้ายประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยวในกลุ่มต่าง ๆ อาทิ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างประเทศ นักเรียน นักศึกษา ฯลฯ รวมทั้งจัดทำสื่อป้ายขนาดใหญ่ไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ ที่กลุ่มเป้าหมายสามารถสัมผัสได้ เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ สถานีขนส่งอาเขต และสถานีขนส่งมวลชนต่าง ๆ เป็นต้น

5.3.7 การจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน เพื่อให้การจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานบรรลุเป้าหมายของการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ศึกษาเสนอรูปแบบของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานเป็น 2 รูปแบบ คือ

- 1) รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระยะสั้น ที่สามารถเดินทางเรียนรู้ได้ภายในไม่เกินครึ่งวัน ซึ่งจะเป็นเส้นทางสั้นๆ ที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจและนักท่องเที่ยวที่จะแวะเข้ามาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้เวลาน้อยๆ ซึ่งเส้นทางนี้มีลักษณะของเส้นทางและสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้
เริ่มต้นเรียนรู้และท่องเที่ยวชมโบราณสถานภายในเมืองโบราณเวียงท่ากาน ที่โบราณสถานกลุ่มกลางเวียง วัดพระอุโบสถ วัดคันโพธิ์ วัดหัวข่วง วัดพระเจ้าคำหรือ พระเจ้าแสนแก้ว วัดหนองหล่ม โบราณสถานวัดสันคือ หรือ ป่าไม้รวก และโบราณสถานวัดน้อย ตามลำดับ จากนั้นเดินทางต่อไปชมโบราณสถานภายนอกโดยรอบเมืองโบราณเวียงท่ากาน ซึ่งประกอบด้วย โบราณสถานวัดคูไม้แดง หรือ วัดสันมะเดื่อ วัดหนองสระ วัดหางมกร วัดป่าเป้า และโบราณสถานวัดต้นกอก

- 2) รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระยะยาว ที่สามารถเดินทางเรียนรู้ได้ภายในหนึ่งวัน ซึ่งจะเป็นเส้นทางระยะยาว ที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจและนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจทำการศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเวียงท่ากาน ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเส้นทางนี้นอกจากจะเดินทางเที่ยวชม โบราณในเวียงท่ากานและโดยรอบใกล้เคียงแล้ว บริเวณชุมชนหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตตำบลเดียวกันและใกล้เคียงในรัศมีโดยรอบเวียงท่ากาน ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนโบราณโดยรอบเวียงท่ากาน ยังปรากฏมีโบราณสถานต่าง ๆ โดยรอบอีกประมาณ 20 แห่ง ดังนั้นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ จึงมีลักษณะของเส้นทางและสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

เริ่มต้นเรียนรู้และท่องเที่ยวชมโบราณสถานภายในเมืองโบราณเวียงท่ากาน ที่โบราณสถานกลุ่มกลางเวียง วัดพระอุโบสถ วัดคันโพธิ์ วัดหัวข่วง วัดพระเจ้าก่า หรือ พระเจ้าแสนแล้ว วัดหนองหล่ม โบราณสถานวัดสันคือ หรือ ป่าไม้รวก และโบราณสถานวัดน้อย ตามลำดับ จากนั้นเดินทางต่อไปชมโบราณสถานภายนอกโดยรอบเมืองโบราณเวียงท่ากาน ซึ่งประกอบด้วย โบราณสถานวัดคูไม้แดง หรือ วัดสันมะเคือ วัดหนองสระ วัดหางมกร วัดป่าเป้า จากนั้นเดินทางไปศึกษาและชมโบราณสถานต่างชุมชนบ้านท่ากานรอบนอก ซึ่งประกอบด้วยโบราณสถานตามลำดับคือ โบราณสถานไม่มีชื่อจำนวน 5 แห่ง ทางตอนใต้ของเวียงท่ากาน โบราณสถานร้างไม่มีชื่อ เขตบ้านพระเจ้าทองทิพย์ วัดรังแร้งร้าง เขตบ้านพระเจ้าทองทิพย์ วัดคูดำ เขตบ้านพระเจ้าทองทิพย์ โบราณสถานร้างไม่มีชื่อ จำนวน 5 แห่ง เขตบ้านสันกาวาฬ โบราณสถานร้างไม่มีชื่อจำนวน 4 แห่ง เขตบ้านใหม่สามหลัง โบราณสถานร้างไม่มี ใกล้กำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกภายในเวียงท่ากาน โบราณสถานไม่มีชื่อ เขตบ้านต้นกอก ทางทิศตะวันตกของเวียงท่ากาน วัดทุ่งธาตุ เขตบ้านต้นกอก และโบราณสถานวัดต้นกอก

โบราณสถานวัดกลางเมือง

เจดีย์แปดเหลี่ยม โบราณสถานกลุ่ม
กลางเวียง ตั้งอยู่บริเวณกลางเวียง

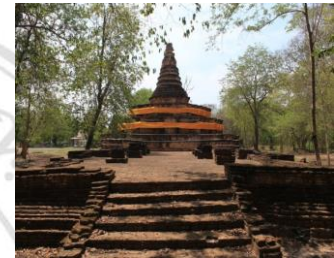
โบราณสถานวัดพระอุโบสถ

โบราณสถานวัดตันโพธิ์

โบราณสถานวัดหัวข่วง

โบราณสถานวัดพระเจ้าก่า
หรือ พระเจ้าแสนแส้ว

โบราณสถานวัดหนองหล่ม

โบราณสถานวัดป่าไม้รวก

โบราณสถานวัดน้อย

โบราณสถานวัดคูไม้แดง
หรือ วัดสามมุเตอ

โบราณสถานวัดหนองสระ

โบราณสถานวัดหางมกร

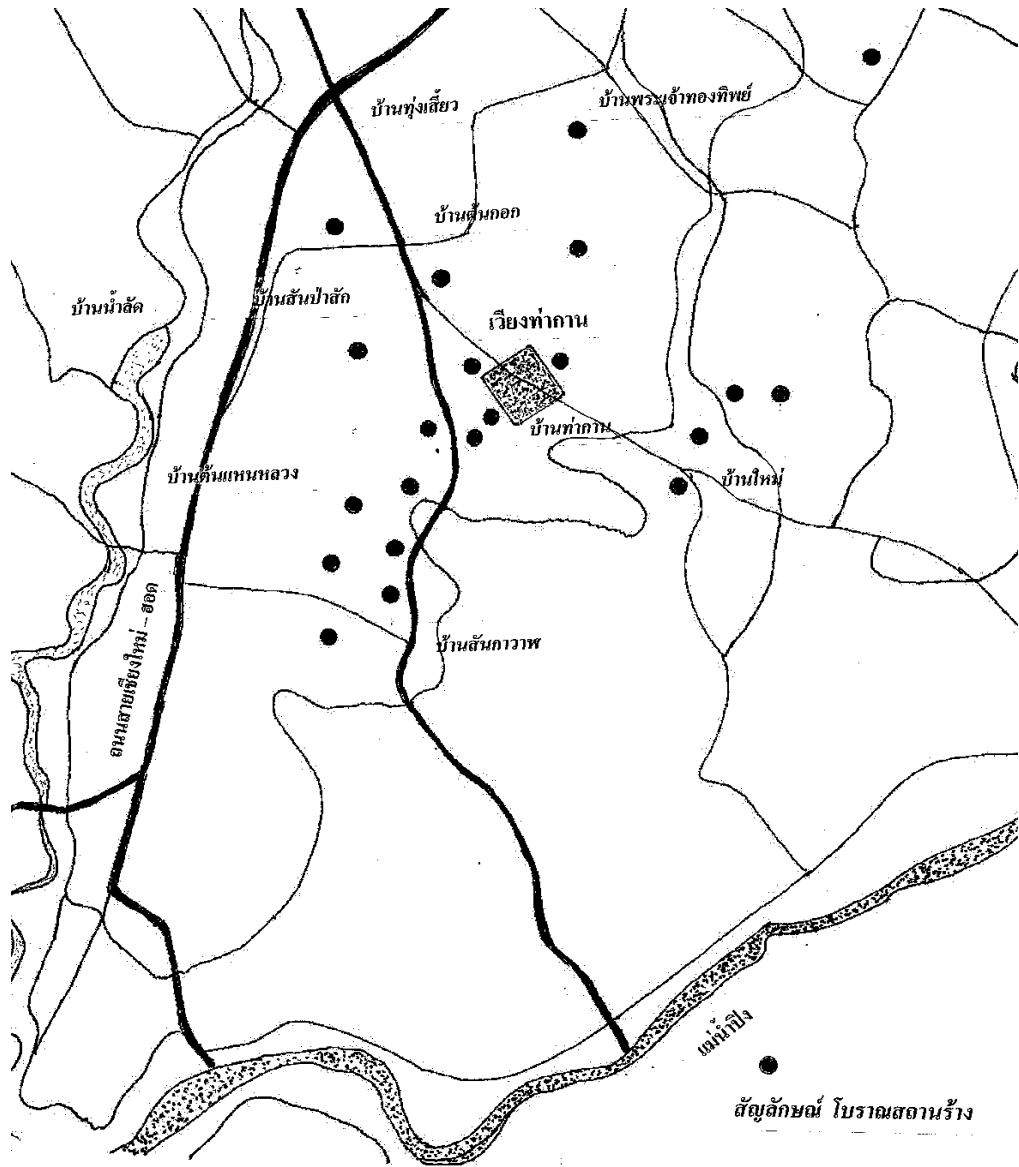

โบราณสถานวัดป่าเป่า

โบราณสถานวัดตันกอก

ภาพที่ 5.1 โบราณสถานบริเวณเวียงท่ากาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาพที่ 5.2 แผนที่ ที่ตั้งโบราณสถาน ในเขตหมู่บ้านต่าง ๆ โดยรอบเวียงท่ากาน

Copyright by Chiang Mai University
All rights reserved

เส้นทางการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานระยะสั้น ไม่เกินครึ่งวัน

รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระยะสั้น ที่สามารถเดินทางเรียนรู้ได้ภายในไม่เกินครึ่งวัน ซึ่งจะเป็นเส้นทางสั้น ๆ ที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจและนักท่องเที่ยวที่จะแวะเข้ามาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเริ่มต้นการเดินทางเยี่ยมชมดังนี้

- 09.00 น.** - ชมโบราณสถานในเวียงท่ากาน เริ่มจากศูนย์บริการข้อมูลเวียงท่ากานโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ชมโครงกระดูกมนุษย์โบราณ ส่วนเศษภาชนะดินเผา และภาชนะดินเผาประเภทแจกันวัตถุโบราณจำนวนมาก และชมโบราณสถานวัดกลางเวียงภายในกลุ่มโบราณสถานแห่งนี้ได้มีการขุดพบพระพุทธรูปสำริด พระพิมพ์ดินเผา ใหลายครามสมัยราชวงศ์หยวน ต่อมาใน พ.ศ. 2531 หน่วยศิลปากรที่ 4 เชียงใหม่ กรมศิลปากรได้เข้ามาดำเนินการขุดค้นขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานกลุ่มกลางเมืองคือ เจดีย์แปดเหลี่ยม และเจดีย์ทรงปราสาทยอดระฆัง พบโบราณวัตถุจำนวนมาก ทั้งเศษภาชนะดินเผาแบบหริภุญไชยแลพระพุทธรูปสำริด เป็นต้น
- ชมโบราณสถานวัดพระอุโบสถ โบราณสถานที่เหลืออยู่ได้แก่ เจดีย์ทรงกลมแบบล้านนา ฐานวิหาร และเนินโบราณสถานกระจายอยู่ในบริเวณนี้อีกประมาณ 3 - 4 แห่งมีบางแห่งที่ได้รับการขุดแต่งบูรณะเรียบร้อยแล้วล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว มีซุ้มประตูทางด้านทิศตะวันออก ประมาณอายุของโบราณสถานกลุ่มนี้อยู่ในพุทธศตวรรษที่ 21
  - ชมโบราณสถานวัดคันโพธิ์ โพธิ์ เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยซากโบราณสถานกระจายกันอยู่ 4 แห่ง ประกอบด้วยฐานวิหาร ฐานเจดีย์ ซุ้มประตูโงง และแนวกำแพงแก้วล้อมรอบ มีโบราณสถานบางแห่งที่ได้รับการขุดแต่งบูรณะเรียบร้อยแล้ว คาดว่าโบราณสถานกลุ่มนี้น่าจะเป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งของเวียงท่ากานที่มีมาตั้งแต่สมัยหริภุญไชย
  - ชมโบราณสถานวัดหัวข่วง เป็นกลุ่มโบราณสถานที่ประกอบด้วย เจดีย์ที่ตั้งอยู่ด้านหลังวิหาร ซึ่งหันหน้าไปทางทิศใต้ มีกำแพงล้อมรอบ คาดว่าเป็นโบราณสถานสมัยล้านนาอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 21-22
  - ชมโบราณสถานวัดพระเจ้าก่า หรือ พระเจ้าแสนแล้วซึ่งพบพระพุทธรูปลูกไฟเผาจน เป็นสีดำหรือสีก่า และกรมศิลปากรดำเนินการขุดแต่งและบูรณะเรียบร้อยแล้ว

เมื่อปี พ.ศ.2531 เป็นกลุ่มโบราณสถานประกอบด้วย เจดีย์อยู่ด้านหลังวิหารตั้งอยู่บน
ฐานเดียวกัน หรือฐานไพที หันหน้าไปทางทิศตะวันออก

- ชมโบราณสถานวัดหนองหล่มกรมศิลปากรดำเนินการขุดแต่งและบูรณะเรียบร้อยแล้ว เมื่อปี พ.ศ.2543 เป็นกลุ่มโบราณสถานประกอบไปด้วย ฐานวิหารและเจดีย์ที่ไม่ทราบรูปทรงที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็นโบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-22
- ชมโบราณสถานวัดหางมกร เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ซึ่งประกอบด้วย ฐานวิหารและเจดีย์ ไม่ทราบอายุสมัยที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็นโบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-22
- ชมโบราณสถานวัดป่าไผ่รวก เป็นกลุ่มโบราณสถานร้างขนาดใหญ่ ประกอบด้วย ฐานก่ออิฐของวิหาร เจดีย์ และอื่นๆ 5 แห่ง มีกำแพงแก้วล้อมรอบ อยู่ในพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ ไม่ทราบอายุสมัยที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็นโบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-22
- ชมโบราณสถานวัดต้นกอก เป็นกลุ่มโบราณสถานร้างขนาดใหญ่ ประกอบด้วย ฐานก่ออิฐของวิหาร เจดีย์ และอื่นๆ 5 แห่ง มีกำแพงแก้วล้อมรอบอยู่ในพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ ไม่ทราบอายุสมัยที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็นโบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-22

12.00 น. - สิ้นสุดการเรียนรู้เส้นทางท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เวียงท่ากานตำบลบ้านกลาง
อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เส้นทางท่องเที่ยวท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เวียงท่ากานและบริเวณใกล้เคียง บริเวณใกล้เคียง 1 วัน

รูปแบบของเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระยะยาว ที่สามารถเดินทางเรียนรู้ได้
ภายในหนึ่งวัน ซึ่งจะเป็นเส้นทางระยะยาว ที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจและนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจ
ทำการศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเวียงท่ากาน ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง
ซึ่งเส้นทางนี้นอกจากจะเดินทางเที่ยวชมโบราณในเวียงท่ากานและโดยรอบใกล้เคียงแล้ว บริเวณชุมชน
หมู่บ้านบ้านต่าง ๆ ในเขตตำบลเดียวกันและใกล้เคียงในรัศมีโดยรอบเวียงท่ากาน ซึ่งมีลักษณะเป็น
ชุมชนโบราณโดยรอบเวียงท่ากาน

- 09.00 น. - เริ่มจากการนำชมศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวเวียงท่ากาน โดยมีคฤหบดีท้องถิ่น ชมโครงการคฤหบดีโบราณ ส่วนเศษภาชนะดินเผา และภาชนะดินเผาประเภท แจกันวัตถุโบราณจำนวนมากมา หลังจากนั้นนำชมโบราณสถานวัดกลางเมือง ภายในกลุ่มโบราณสถานแห่งนี้ได้มีการขุดพบพระพุทธรูปสำริด พระพิมพ์ ดินเผา ใหลายครามสมัยราชวงศ์หยวน ต่อมาใน พ.ศ. 2531 หน่วยศิลปากรที่ 4 เชียงใหม่ กรมศิลปากรได้เข้ามาดำเนินการขุดค้นขุดแต่งและบูรณะโบราณสถาน กลุ่มกลางเมือง คือ เจดีย์แปดเหลี่ยม และเจดีย์ทรงปราสาทยอดระฆัง พบ โบราณวัตถุจำนวนมาก ทั้งเศษภาชนะดินเผาแบบหริภุญไชยแลพระพุทธรูปสำริด เป็นต้น
- ชม โบราณสถานวัดพระอุโบสถ เรียกชื่อไปตามอุโบสถเก่า ซึ่งตั้งอยู่หลังหนึ่งใน บริเวณกลุ่มโบราณสถานแห่งนี้ ศรัทธาชาวบ้านท่ากานได้สร้างพระอุโบสถหลัง ใหม่ทับอยู่บนรากฐานเดิม สำหรับใช้กระทำสังฆกรรมเป็นครั้งคราว สำหรับ โบราณสถานแห่งนี้กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งและบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2531 โบราณสถานที่เหลืออยู่ได้แก่ เจดีย์ทรงกลมแบบล้านนา ฐานวิหาร และเนิน โบราณสถานกระจายอยู่ในบริเวณนี้อีกประมาณ 3- 4 แห่ง มีบางแห่งที่ได้รับการขุด แต่งบูรณะเรียบร้อยแล้ว ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว มีซุ้มประตูทางด้านทิศตะวันออก ประมาณอายุของโบราณสถานกลุ่มนี้อยู่ในพุทธศตวรรษที่ 21
  - ชมดนตรีพื้นเมืองวงสะล้อ ซึ่ง ขลุ่ย จากกลุ่มเยาวชนจนสามารถออกแสดง ช่วยเหลืองานต่าง ๆ ในชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียง กลุ่มเยาวชนลูกเวียงกาน ได้ ร่วมมือกันในการอนุรักษ์และสืบสานงานวัฒนธรรมล้านนา โดยเยาวชนท้องถิ่น เพื่อท้องถิ่น และเปิดสอนหลักสูตรศิลปวัฒนธรรมล้านนาต่าง ๆ ณ วัดท่ากาน ต.บ้าน กลาง อ.สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
  - ชม โบราณสถานวัดป่าเป้า เป็นกลุ่มโบราณสถานที่เป็นซากวิหารติดต่อกันสองหลัง คาดว่าน่าจะเป็นโบราณสถานสมัยล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 -22
  - ชมผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านชาวไทเงิน ไทลื้อ ได้รวมตัวกันจัดเป็นกลุ่ม ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป เช่น มะขามคลุกเกลือ การทำเสื่อยัดจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวเป็นของที่ระลึกเมื่อมาเยือนเวียงท่ากาน รวมทั้งทางภาครัฐให้การ ส่งเสริมความรู้ในด้านอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจนมีเครือข่าย อสม.ศ. เป็นกลุ่ม ชาวบ้านเวียงท่ากานที่ร่วมใจกันช่วยพัฒนาฟื้นฟู ดูแลแหล่งท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์

- ชม โบราณสถานวัดหัวข่วงเป็นกลุ่มโบราณสถานที่ประกอบด้วย เจดีย์ที่ตั้งอยู่ด้านหลังวิหาร ซึ่งหันหน้าไปทางทิศใต้ มีกำแพงล้อมรอบ คาดว่าเป็นโบราณสถานสมัยล้านนาอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 21-22

เที่ยง

พักรับประทานอาหารกลางวัน

บ่าย

- ชมวิถีชีวิตชาวไทลื้อ ซึ่งมีลักษณะการสร้างบ้านเรือนเป็นบ้านเรือนไม้ ลักษณะวิถีชีวิตเดิมของชาวไทลื้อ มีใต้ถุนสูง มีครัวครัวไฟบนบ้าน ตูถุนเลี้ยงสัตว์ บ้านเรือนที่คงสภาพเป็นแบบเดิมสถาปัตยกรรมแบบไทลื้อผสมผสานล้านนามีให้เห็นไม่มากนักในชุมชน หลังจากนั้นนำท่านชมชาวบ้าน คนแก่คนเฒ่าโดยส่วนมากนิยมความเป็นอยู่ตามวิถีดั้งเดิม มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือการประกอบอาชีพ โดยจะเห็นได้จากสภาพความเป็นอยู่มีอาชีพทำส้มไม้ และชมการสาธิต การทำบุกหรือจี่โยที่หาได้ยากมากในปัจจุบันนี้
- ชม โบราณสถานวัดหนองหล่ม กรมศิลปากรดำเนินการขุดแต่งและบูรณะเรียบร้อยแล้ว เมื่อปี พ.ศ.2543 เป็นกลุ่มโบราณสถานที่ประกอบไปด้วย ฐานวิหารและเจดีย์ที่ไม่ทราบรูปทรงที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็น โบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 -22
- ชม โบราณสถานวัดพระเจ้าก่า หรือ พระเจ้าแสนแล้วซึ่งพบพระพุทธรูปถูกไฟเผาจน เป็นสีดำหรือสีกำ และกรมศิลปากรดำเนินการขุดแต่งและบูรณะเรียบร้อยแล้ว เมื่อปี พ.ศ.2531 เป็นกลุ่มโบราณสถานประกอบด้วย เจดีย์อยู่ด้านหลังวิหารตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน หรือฐานไพที หันหน้าไปทางทิศตะวันออก
- ชม โบราณสถานวัดหางมกร เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ซึ่งประกอบด้วย ฐานวิหารและเจดีย์ ไม่ทราบอายุสมัยที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็น โบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 -22
- ชม โบราณสถานวัดน้อยเป็นฐานวิหารสองหลัง ไม่ทราบอายุสมัยที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็น โบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 -22
- ชม โบราณสถานวัดหนองสระ เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ซึ่งประกอบด้วย ฐานวิหารและเจดีย์ ไม่ทราบอายุสมัยที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็น โบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 -22

- ชมโบราณสถานวัดคูไม้แดง หรือ วัดสันมะเดื่อเป็นกลุ่มโบราณสถานก่ออิฐที่ประกอบไปด้วยฐานอุโบสถ วิหาร และเจดีย์ซึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบล้านนา อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 – 21 นอกจากบนฐานวิหาร ได้พบชิ้นส่วนพระพุทธรูปสลักหินทรายขนาดใหญ่ ไม่มีเศียร คาดว่าน่าจะเป็นพระพุทธรูปในศิลปะหริภุญไชย
- ชมโบราณสถานวัดป่าไผ่รวกเป็นกลุ่มโบราณสถานร้างขนาดใหญ่ ประกอบด้วยฐานก่ออิฐของวิหาร เจดีย์ และอื่นๆ 5 แห่ง มีกำแพงแก้วล้อมรอบ อยู่ในพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ ไม่ทราบอายุสมัยที่แน่นอน แต่คาดว่าน่าจะเป็นโบราณสถานสมัยล้านนาแล้ว อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 -22
- ชมโบราณสถานวัดต้นโพธิ์ เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยซากโบราณสถานกระจายกันอยู่ 4 แห่ง ประกอบด้วยฐานวิหาร ฐานเจดีย์ ซุ้มประตูโขง และแนวกำแพงแก้วล้อมรอบ มีโบราณสถานบางแห่งที่ได้รับการขุดแต่งบูรณะเรียบร้อยแล้ว คาดว่าโบราณสถานกลุ่มนี้น่าจะเป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งของเวียงท่ากานที่มีมาตั้งแต่สมัยหริภุญไชย
- ชมวิถีชีวิตชาวไทลื้อ ซึ่งมีลักษณะการสร้างบ้านเรือนเป็นบ้านเรือนไม้ ลักษณะวิธีดั้งเดิมของชาวไทลื้อ มีใต้ถุนสูง มีครัวครัวไฟบนบ้าน ตุงนเลียงสัตว์ บ้านเรือนที่คงสภาพเป็นแบบเดิมสถาปัตยกรรมแบบไทลื้อผสมผสานล้านนามีให้เห็นไม่มากนักในชุมชน
- ชมโบราณสถานวัดต้นกอกโบราณสถานในกลุ่มนี้มีพระเจดีย์ทรงกลม 1 องค์ ที่ฐานร่องรอยของการขยายฐานให้กว้างออกไป ฐานที่จะขยายนี้มีลักษณะเป็นศิลปะแบบพม่า ซึ่งชาวบ้านกล่าวว่าได้มีชาวพม่าทำการบูรณะเจดีย์แห่งนี้เมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมาแต่ไม่สำเร็จ แต่เจดีย์องค์ในที่เหลืออยู่มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบล้านนามีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ในบริเวณนี้ยังมีเนินโบราณสถานอีก 3 แห่ง

17.00 น.

สิ้นสุดการเรียนรู้เส้นทางการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่